

Przepływ ciecży w pompie wirowej

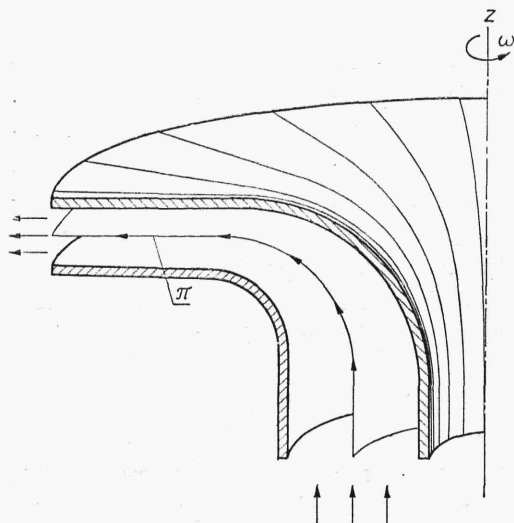
9

9.1. Podstawy teoretyczne i kinematyka przepływu przez wirnik

W pompie wirowej występuje zjawisko *ruchu okrężnego wymuszonego*, zastosowanego do przenoszenia energii z silnika napędzającego do podnoszonej cieczy za pośrednictwem łopatek wirnika. Należy tu na wstępie zaznaczyć, iż w pompie wirowej występuje przepływ burzliwy, co nam pozwoli na porównywanie przepływu dla cieczy doskonałej i rzeczywistej.

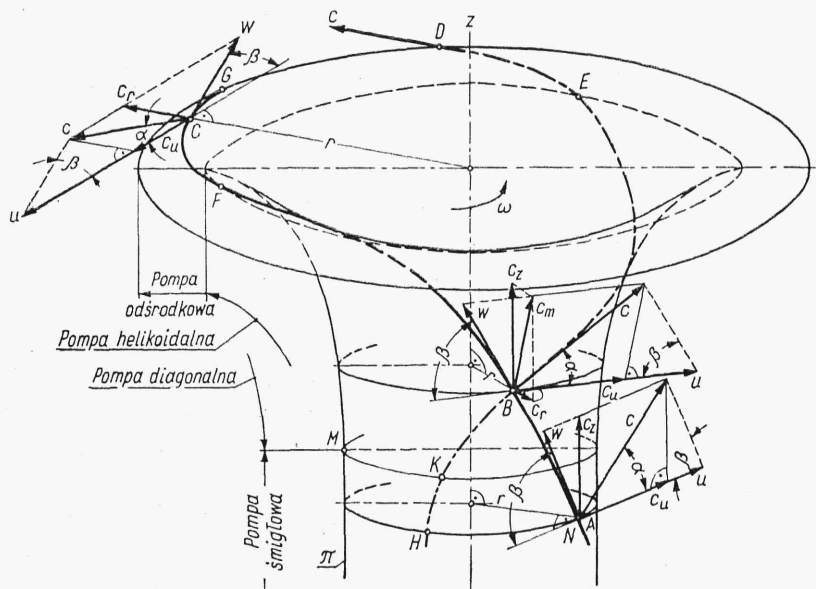
Przy przepływie przez pompę ciecz doznaje przyrostu energii tylko w obszarze wirnika. Po opuszczeniu tego obszaru ciecz zachowuje stałą energię (pomijając miejscowe straty) we wszystkich dalszych kanałach przepływowych i przyrosty energii cząstkowych mogą występować jedynie kosztem pozostałych energii (zgodnie z prawem Bernoulliego dla układu odosobnionego).

W niniejszym rozdziale zajmujemy się przepływem cieczy przez sam wirnik, przyjmując na wstępie przepływ cieczy doskonałej. Wyobraźmy sobie przepływ przez wirnik w najogólniejszej formie, jak to przedstawiono na rys. 9.1. Ciecz wpływa

Rys. 9.1
Przepływ cieczy przez wirnik pompy
wirowej

Weźmy pod uwagę przepływ jednej cząsteczki cieczy na powierzchni prądu π , przedstawionej w ujęciu perspektywicznym na rys. 9.1, a następnie na rys. 9.2.

Prędkość bezwzględna c cząsteczki cieczy jest wypadkową prędkości u i w , określoną z wieloboku prędkości. Zauważmy, iż wielobok ten leży w płaszczyźnie stycznej do powierzchni walcowej w punkcie A , przez to równoległej do osi obrotu z . Prędkość bezwzględną c można następnie rozłożyć na składowe c_z w kierunku osi

i c_u w kierunku unoszenia (obwodowym). Kąt α określa nachylenie prędkości bezwzględnej c do stycznej do obwodu, kąt β — nachylenie względnego toru (nachylenie łopatki) do kierunku obwodowego. *Torem bezwzględnym cząsteczki*, czyli linią prądu jest oczywiście pewna linia śrubowa będąca przedłużeniem linii NA (nie uwidocznioma na rysunku z obawy przed jego zaciemnieniem) o identycznym kształcie jak linia $HKBED$, będąca linią prądu cząsteczki znajdującej się w danym momencie w punkcie B .

Oczywiste jest, iż cząsteczka poruszając się po cylindrycznej części powierzchni prądu nie ma składowej prędkości c_r w kierunku promieniowym (dośrodkowym lub odśrodkowym). Jest to więc *przepływ dwuwymiarowy*. Pokazany przepływ charakteryzuje *pompy śmigłowe*. Należy podkreślić, iż w pompach śmigłowych prędkość bezwzględna c na wlocie do wirnika ma zwykle kierunek osiowy $c_{os} = c_z$, co jest równoznaczne z niewystępowaniem wstępnego zawirowania na wlocie do wirnika.

Między okręgami kół M i F powierzchnia prądu π ma krzywiznę przestrzenną o kształcie zbliżonym do stożka, a w specjalnych konstrukcjach ściśle stożkową. Cząsteczka porusza się po niej ruchem ukośnym, pośrednim między poprzednim ruchem osiowym a ruchem odśrodkowym¹⁾. Jest to *przepływ trójwymiarowy*.

Prędkości obwodowe u i względna w dają prędkość wypadkową c cząsteczki, podobnie jak w rozpatrywanym uprzednio punkcie A . W punkcie B płaszczyzna wieloboku prędkości $\bar{u}$, $\bar{w}$ i $\bar{c}$, ściśle styczna do powierzchni prądu w tym punkcie, jest w stosunku do osi obrotu ustawiona ukośnie.

Przeprowadźmy przez punkt B i oś obrotu z płaszczyznę południkową (merydionalną), a następnie rozłóżmy prędkość bezwzględną c na składową południkową (merydionalną) c_m leżącą w tej płaszczyźnie i składową obwodową c_u w kierunku obwodowym (unoszenia). W ten sposób trójwymiarowy przepływ możemy rozłożyć na *przepływ południkowy*, w którym cząsteczki cieczy poruszają się z prędkościami c_m i *przepływ okrężny*, w którym cząsteczki o prędkościach c_u poruszają się po okręgach leżących w płaszczyznach prostopadłych do osi obrotu wirnika. Prędkość południkową c_m można w płaszczyźnie południkowej rozłożyć na składową osiową c_z i promieniową c_r .

Rozpatrywany przepływ trójwymiarowy wymaga stosowania łopatek wirnika o przestrzennej krzywiznie. Określa on *pompy helikoidalne*, w których po wypływie z wirnika ciecz jest zbierana i odprowadzana w kierunku odśrodkowym za pomocą kanałów zbiorczych oraz *pompy diagonalne*, w których po wypływie z wirnika ciecz jest odprowadzana i kierowana za pomocą łopatek kierowniczych z powrotem w kierunku osiowym. Dalsze różnice między pompami helikoidalnymi i diagonalnymi będą omówione w rozdz. 10 i 12.

Trzeci rodzaj przepływu cząsteczki przez wirnik wystąpi w obszarze, gdy powierzchnia prądu π przechodzi w płaszczyznę prostopadłą do osi z . Torem względnym płaskim cząsteczki jest linia FCG (rys. 9.2) zaś torem bezwzględnym (linia prądu) krzywa o kształcie ED . Wielobok prędkości $\bar{u}$, $\bar{w}$ i $\bar{c}$ leży w płaszczyźnie prostopadłej do osi obrotu. Jest to więc odśrodkowy przepływ cząsteczki, właściwy dla

¹⁾ W literaturze angielskiej ruch ten ma nazwę *mixed-flow*, w niemieckiej — *halbaxial* lub *schrauben-förmig*.

pomp odśrodkowych. Ruch cząsteczki jest tu dwuwymiarowy (płaski). Rzutem prędkości bezwzględnej c na płaszczyznę południkową, przechodzącą przez punkt C , jest prędkość c_r o kierunku promieniowym, jako szczególna wielkość prędkości południkowej c_m . Oczywiście składowa osiowa prędkości $c_z = 0$. Zwykle w obliczeniach pomp odśrodkowych na określenie prędkości południkowej o kierunku promieniowym, zamiast symbolu c_r używamy ogólniejszego symbolu c_m .

Który z omówionych kształtów przepływu przez wirnik występuje, czyli jaki to będzie rodzaj pompy, zależy od wzajemnego stosunku wartości głównych parametrów pompy: wydajności Q , wysokości podnoszenia H i prędkości obrotowej n . Dokładniejsze omówienie tego zagadnienia zostanie przeprowadzone w p. 9.3.

9.2. Przemiany energetyczne przy przepływie przez wirnik. Podstawowe równanie pomp wirowych

9.2.1. Jednostkowa praca pompowania wirnika. Równanie podstawowe pomp wirowych

Pracą jednostkową pompowania wirnika $L_{I\infty}$ ¹⁾ nazywamy pracę teoretyczną oddaną 1 kg masy pompowanej cieczy (przez to zwiększającą jej energię) na drodze od wlotu do wylotu z wirnika (poprawnie od dopływu do wypływu z wirnika, a ściślej w obrębie oddziaływania łopatek wirnika na ciecz, tj. od krawędzi wlotowej do wylotowej łopatki).

Zgodnie z punktem 9.1 rozpatrzmy przepływ wzdłuż środkowej linii prądu, oznaczając punkt początkowy indeksem 1, punkt końcowy indeksem 2. Niech linia $HKBED$ na rys. 9.2 będzie środkową linią prądu, zaś punkty H i D punktami 1 i 2. Biorąc pod uwagę przyrosty prędkości u , w i c wzdłuż tej linii możemy określić *jednostkową pracę wirnika*, jako sumę przyrostów energii tych prędkości

$$L_{I\infty} = \frac{c_2^2 - c_1^2}{2} + \frac{u_2^2 - u_1^2}{2} + \frac{w_1^2 - w_2^2}{2} \quad (9.1)$$

Przestawienie kolejności wyrazów w trzecim członie wynika z większej wartości w_1 niż w_2 , jak to stwierdzimy poniżej. Pierwszy człon określa przyrost energii prędkości cieczy w obrębie wirnika, drugi człon — przyrost energii ciśnienia, trzeci — również przyrost energii ciśnienia wywołany zmniejszeniem się prędkości względnej przy przepływie przez dyfuzorowe kanały międzyłopatkowe wirnika.

Dzieląc równanie (9.1) przez przyspieszenie grawitacyjne g otrzymamy *teoretyczną wysokość podnoszenia przy nieskończenie wielkiej liczbie łopatek*

$$\frac{L_{I\infty}}{g} = H_{th\infty} = \frac{c_2^2 - c_1^2}{2g} + \frac{u_2^2 - u_1^2}{2g} + \frac{w_1^2 - w_2^2}{2g} \quad (9.2)$$

gdzie indeks th oznacza *teoretyczną* — zaś indeks ∞ nieskończenie wielką liczbę łopatek.

¹⁾ Ponieważ przekazywanie energii następuje za pośrednictwem łopatek, w literaturze technicznej zagranicznej [5], [11] jednostkowa praca wirnika L_I nosi nazwę *specyficznej pracy łopatek* (*spezifische Schaufelarbeit*).